

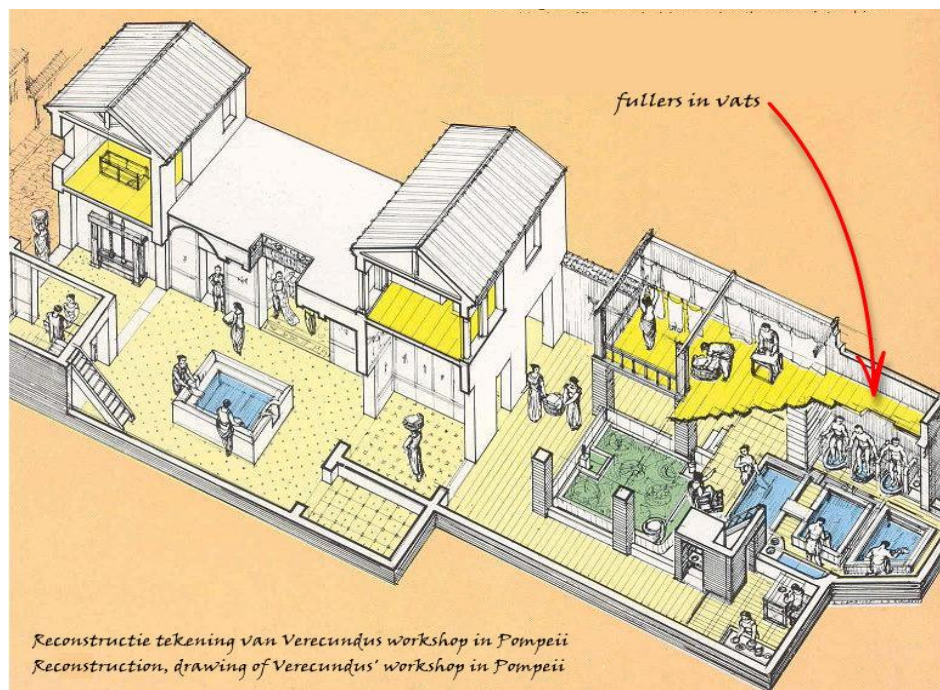
Oorsprong Vilten

Hoe het viltten ontstaan is niet helemaal bekend. Uit oude geschriften weten we dat in de Romeinse en Griekse tijd vilt werd gemaakt. In Pompeii is een frescotaferel overgebleven van viltende mannen aan een soort vilttafel. De workshop van Verecundus is vooral bekend vanwege de fraai bewaarde fresco's waar o.a. 4 mannen aan een tafel staan te viltten. Onderaan zien we een balk met een gat waar waarschijnlijk vuur in werd gestookt om het vilt warm te houden. Vilt werd in die tijd coactilia genoemd en vilters heetten coactors. Het woord stamt uit het Latijn 'cogere' dat 'compact maken' betekent. Er werden hoeden, laarzen, slippers, en regenjassen gemaakt. Soldaten gebruikten viltten tenten en zadeldoeken

Verecundus workshop

In Pompeii zijn overblijfselen gevonden van wat eens vollers huizen moeten zijn geweest. 4 Viltworkshops zijn in Pompeii geïdentificeerd. Dit zijn misschien wel de oudste bewijzen dat viltten als een industrie heeft bestaan. De fullicano van Stephanos was een huis waar doeken werden gewassen, geveerd en gevolt. Vaten waarin men stond te vollen zijn nog overgebleven. Buiten het huis stonden kruiken waar iedereen in mocht plassen zodat er voldoende urine was voor de volbaden.

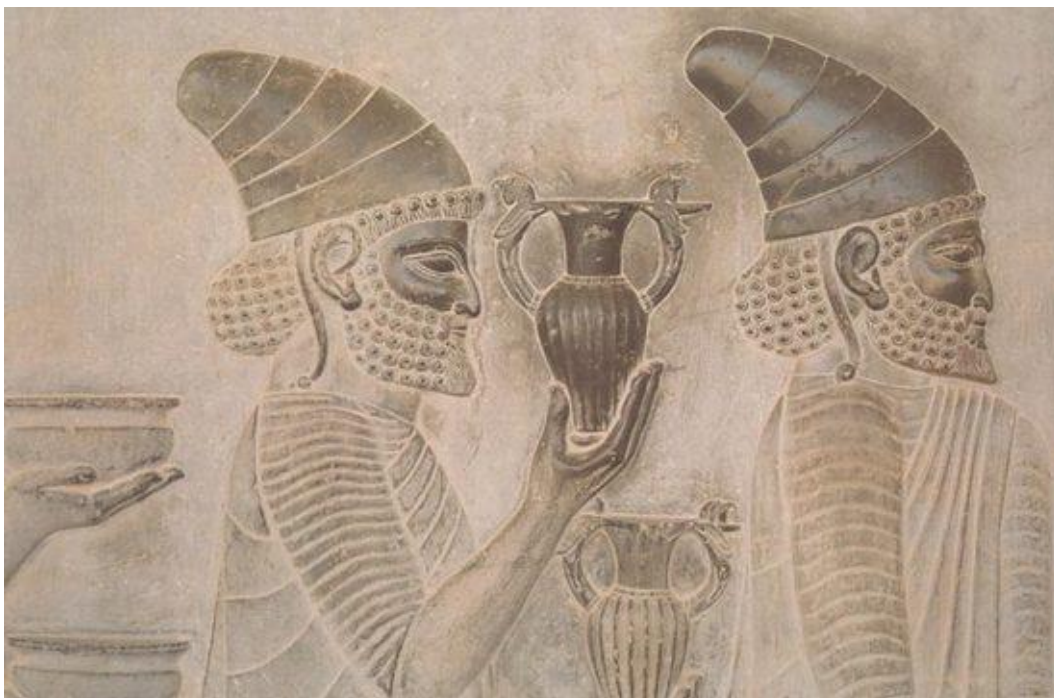

*Reconstructie tekening van Verecundus workshop in Pompeii
Reconstruction, drawing of Verecundus' workshop in Pompeii*

Een beschrijving uit Helen Tanzer's: *The common People of Pompeii*.

“ Vollers kregen de textiel rechtstreeks vanaf het weefgetouw en wasten het in kuipen met water en soda of andere alkaline producten. Daarna werd het met vollers aarde behandeld en geslagen met houten hamers om de textuur voller te maken, weer gewassen om het schoon te maken en het te laten krimpen. Daarna geborsteld met speciaal gereedschap. Het doek werd al laatste gebleekt met sulfuur en ingewreven met een soort droge witte aarde. Nadat het geperst was, was het klaar om te gebruiken.”

De oude Perzen droegen vilt zoals de conisch gevormde hoeden hieronder op de foto te zien is.

Reliëf in de oude stad Perpolis

In Mongolië was vilt ooit een prestigieus bezit. Een van de oudste vilten overblijfselen zijn gevonden in het Altai gebergte. Daar waar Rusland, China, Mongolië en Kazachstan bij elkaar komen. In de graftombes van Pazyryk zijn vilten kleden en vilten objecten (Zwaan (swan) of Kraanvogel (Crane)), Pazyryk bewaard gebleven dankzij de ijzige koude en de permafrost in dit gebied. De Pazyryk graftombes en hun vondsten stammen uit het bronzen tijdperk.

Zadeldoek Pazyryk

Zwaan Pazyryk

In het Tarim Basin, in West China zijn mummies gevonden die o.a. vilten leggings (de Cherchen Man), vilten hoofdbedekkingen (mummie van een vrouw uit Qawrighul) droegen en een baby met een blauwe vilten muts afgezet met een rode vilten streep. Deze mummies stammen ook uit het bronzen tijdperk.

Cherchen Man

Baby met vilten mutsje

E. Wayland Barber heeft hier een uiterst interessant boek over geschreven dat *The Mummies of Urumchi* heet.

Grappige verhalen doen de ronde over hoe vilten is 'uitgevonden'.

-In Bijbelse tijden lopen de dieren die op de Ark van Noah zijn overgebleven over plukken wol naar hun nieuwe bestemming als ze van boord gaan. Een vilten kleding

komt tevoorschijn.

-In het oude Perzie was het de zoon van Salomon die herder was en er zeker van was dat de wol van zijn schapen tot kleden gemaakt kon worden zonder het gebruik van een weefgetouw. Het lukte hem maar niet en uit frustratie en woede begon hij op de wol te stampen, hilde en hilde en ziedaar, het vilt was geboren. In dit verhaal kun je er vanuit gaan dat het vilt na het weven kwam want Salomons zoon wist van het bestaan van weefgetouwen af.

-De heilige Clementius I, loopt een lange pelgrimsweg en doet plukken wol in zijn schoenen om zijn voeten te beschermen. Door de druk van het lopen en het zweten zijn er inlegzooltjes van vilt ontstaan.

-Mongoolse ruiters legden schapenvachten onder hun zadels en op een regenachtige dag vervilten deze.

Maar waarom zou een of andere doodgevone herder of herders door middel van observatie niet achter dit 'geheim' zijn gekomen. Men tuurt uren over het landschap naar de schapen en ziet bij regen of natachtig weer dat de wol op het schaap vervilt als die zijn lichaam tegen een boom schraapt. Of men weet gewoon hoe vilt moet worden gemaakt omdat men in oude tijden kennis van de natuur als tweede natuur bezat en tevens gewoon wist hoe natuurlijke materialen te gebruiken. Het schaap is een gedomesticeerd dier. Voor domesticatie van schapen was men slim genoeg dus waarom zou vilt dan opeens en per toeval zijn ontstaan? Hieruit zou je ook kunnen concluderen dat het vilt niet op één speciale plek is 'uitgevonden' of ontdekt. Waarom zouden mensen, door oceanen van elkaar gescheiden zijn niet op ongeveer hetzelfde moment iets kunnen bedenken?

Bovengenoemde verhalen zijn natuurlijk niet zo spectaculair als Noah's dieren of de zoon van Salomon en wat mij betreft mogen die verhalen blijven bestaan. Nuchtere realiteit is minder geschikt voor mooie verhalen.

Wat we in ieder geval wel weten is dat in oude tijden in West Europa nauwelijks huisindustrie voor het vilt is ontdekt tenzij in Noorwegen, Zweden en Finland. Op Hadrian's Wall in Groot Brittannië zijn 3 figuren in steen uitgehakt die naar het lijkt vilt mantels dragen.

Men weet echter niet of de Romeinen deze kledingstukken hebben meegenomen of dat deze in Groot Brittannië zelf zijn vervaardigd.

http://www.celt.net.org.uk/gods_c/cucullatus.html.

De mantels worden Birrus Britannica genoemd. Romeinse soldaten schijnen vilt tenten te hebben gebruikt en hun legerkleding zoals helmen en borstkurassen waren

bekleed met vilt. Marguerite Yourcenar schrijft in haar boek: “ Hadrianus Gedenkschriften” op bladzijde 84 het volgende: “ *Een der Sarmatische opperhoofden volgde het voorbeeld van Decebalus: we vonden hem dood in zijn vilten tent liggen*”.

In 1867 ontdekte men 6 grote gevilte buidels in East Wait Water, Groot Brittannië waarvan er een bewaard is gebleven. Men heeft echter niet kunnen vaststellen uit welke tijd deze stammen. Ook in Duistland vond men een stukje oud vilt.

Ondanks dat textiel door de eeuwen heen niet goed bewaard kan worden en wij nauwelijks bewijzen hebben voor vilt in het westen van Europa vóór Christus, vraag ik me af of vilt en vilten niet toch in de westerse wereld op ‘grotere’ schaal bestaan heeft dan men aanneemt. Zodra mensen schapen houden lijkt het me vrij logisch dat er vilt ontstaat.

De vilten hoedenindustrie heeft wel in West Europa gefloreerd. Daar is voldoende bewijsmateriaal van en hier en daar vind je nog lectuur over het maken van vilten- en bonthoeden.

“Maar voor zover we weten is een echte systematisch viltmethode vrijwel zeker pas van recente datum en tot ongeveer een paar jaar geleden was vilten alleen voor de hoedenmakerij bestemd. Tegenwoordig is het een tak van de viltindustrie die ook dekens, jassen, vesten, broeken, leggings, schoenen, slobkousen en beenkappen, slippers, wanten en mutsen maken plus bedekkingen voor stoomcilinders, wrijfkussentjes voor juweliers en marmersnijders, boilers, tapijten, dakbedekking die waterproof zijn maar ook voeringen voor waterdichte compartimenten in schepen en bemanteling van schepen van dit materiaal maakt.” (schreef John Tompson in 1868 in “A Treatise On Hatmaking and Felting: including a full Exposition of the Singular Properties of Fur, Wool and Hair”. Blz 22.)

De schrijver heeft iets over de vilten yurts van de Turkmeneen gehoord:

“Of het nu waar is of niet maar grappig is dat er van de brutale Turkmeneen wordt gezegd dat zij tot aan de dag van vandaag, in gevilte tenten wonen die zij maken door met hun voeten tegen het ruwe materiaal te trappen terwijl het op de grond ligt”. (blz 21).

Tegenwoordig weten we dat een deel van de Turkmeneen, Oezbeken maar vooral de Kirgiziërs vooral s’zomers nog steeds in vilten tenten leven die Yurts worden genoemd. De Kirgizische tapijten in Shirdak techniek hebben inmiddels hun weg gevonden naar de westerse wereld. Ook in Turkije heeft het vilten de tijd doorstaan.

Bij de Aziatische volkeren kan de geschiedenis van het vilten min of meer worden nagetrokken. Dat het vooral bij nomadische volkeren wordt toegepast is misschien niet zo vreemd omdat deze met hun schapen door landen trokken om goede graslanden te zoeken. Bovendien hebben nomadische volkeren hun materiaal binnen handbereik en winterse omstandigheden in een landklimaat vragen om wollen artikelen.

Nomadische volkeren bestaan vooral nog in Azië en klein Azië. In Iran trekken nomadische stammen zoals bijvoorbeeld de Bakhtiari nog steeds rond. Hun nomadisch bestaan wordt bedreigd en de huisviltindustrie in Iran bestaat nauwelijks meer. (zie mijn artikeltjes in Nieuws-Archief, Iran and Felt).

In de middeleeuwen vinden we een aantal picto-grafische bewijzen van vooral het vollen. Vollen is het proces dat na het vilten plaatsvindt.

Bronnen:

- The Art of the Feltmaker, M.E.Burkett, 1979
- A Treatise On Hatmaking and Felting: including a full Exposition of the Singular Properties of Fur, Wool and Hair, John Tompson, 1868
- The Mummies of Urumchi, E.Wayland Barber, 1999
- Marguerite Yourcenar: " Hadrianus Gedenkschriften", 1952
- Helen Tanzer: The common People of Pompeii: <http://www.jstor.org/pss/504038>,
<http://class.lism.catholic.edu.au/ahist-dvd/ahist-hsc/Pompeii/site%20pages/7.source%20economy3.htm>,
http://books.google.com/books?id=1SB5pp--xxsC&pg=PA109&lpg=PA109&dq=pompeii+verecundus+felting&source=bl&ots=5a8OP3h3bV&sig=IGF2UprvWr0QP_nPsAA6PuhoRGc&hl=nl&ei=c-54Te_qLob6sqbit6HwBw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CB4Q6AEwAQ#v=onepage&q=pompeii%20verecundus%20felting&f=false

Marijke Eken, 2011 - 2012